

формирование ведущей деятельности; повысить адаптивные возможности ребенка с ограниченными возможностями здоровья.

Адаптация ребенка к школе – это сложный процесс, требующий учета многих факторов и времени. Исследования показывают, что от 45% до 52% первоклассников адаптируются к школе за первые 3 месяца обучения. Неустойчивая адаптация за этот период характерна для 25%-30% учащихся. У 20% учеников процесс адаптации протекает с перенапряжением функциональных систем, отмечается срыв нервной деятельности, увеличивается заболеваемость от начала к концу учебного года. В эти 20% попадают дети с ограниченными возможностями здоровья.

Анализ результатов готовности детей к обучению в школе, показал, что большинство детей (44%) относятся к группе “среднезрелые”, тогда как 19% ниже среднего уровня и 37% “незрелых”. В эти 37% входят и дети с ограниченными возможностями здоровья. Использование здоровьесберегающих технологий в организации образовательного процесса показал, что к концу 1-го года обучения показатели адаптационных процессов изменились. Увеличилось количество детей “зрелых”, однако 7% детей с ограниченными возможностями здоровья остались на значениях ниже среднего и “незрелые”.

Следовательно, в рамках более успешного протекания процесса адаптации к обучению в общеобразовательной школе детей с ограниченными возможностями здоровья могут быть обозначены следующие позиции, обеспечивающие использование здоровьесберегающих технологий, гарантирующих безопасность образовательного пространства: использование образовательных технологий, которые способствуют психофизическому и личностному развитию детей; организация коллектива единомышленников, объединенных общим делом сотрудничества и понимания; использование в работе с детьми разнообразных видов деятельности: игровой, учебно-познавательной, свободной и досуговой деятельности; развивать мотивационную потребность в учебной деятельности (самостоятельно определять свои достижения, расширять границы своих возможностей во взаимодействии с другими людьми – взрослыми и сверстниками); организация педагогической поддержки по развитию индивидуальности ребенка; организация среды для развития творческого потенциала ребенка во всех видах деятельности.

В настоящее время демографическая ситуация в стране остается сложной, поэтому включение детей с ограниченными возможностями здоровья в образовательную среду общеобразовательных учреждений является закономерной и важной. Такое решение проблемы позволит таким детям успешнее адаптироваться к обучению в школе.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Абаскалова, Н.П. Здоровью надо учить // Валеология через школьные предметы: разработка уроков: Метод. Пособ. Для учителей. - Новосибирск, ООО Изд. Компания Лада, 2000. – С. 292.
2. Айзман, Р. И., Жарова Г. Н., Вартапетова Г. М., Петрова Е. Э. Готов ли ребенок к школе? Диагностика в экспериментах, заданиях, рисунках и таблицах. – Новосибирск: Изд. ЭНАС, 2006. С. 208.
3. Безруких, М.М. Проблемные дети. М.: УРАО, 2000. – С. 312.
4. Безруких, М.М. Здоровье сберегающая школа. - М., 2004.- 240 с.
5. Каткенов, К. А. Управление социально-педагогической адаптации детей с ограниченными физическими возможностями в условиях специального образовательного учреждения : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 Костанай, 2004 177 с.
6. Щедрина, А.Г. Онтогенез и теория здоровья: Методологические аспекты – Новосибирск. СО РАМН, 2003. – С. 37- 65.

УДК 376.2.016:81-028.31

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПІКТОГРАМ В ПРАКТИЦІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Галецька Ю.В.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

В статті описано види піктограм, висвітлюються особливості використання піктограм в практиці спеціальних дошкільних закладів, наводяться приклади ігор із використанням піктограм.

В статті описано види піктограм, освітаються особливості використання піктограм в практиці спеціальних дошкільних закладів, приводяться приклади ігор із використанням піктограм.

The paper describes the types of icons, specific features using the icons in the practice of special kindergartens, are examples of games using icons.

Ключові слова: розумово відстала дитина, допоміжні засоби комунікації, символ (піктограма), спеціальний дошкільний заклад.

Ключевые слова: умственно отсталый ребенок, вспомогательные средства коммуникации, символ (пиктограмма), специальный дошкольное учреждение.

Keywords: mentally retarded children, support means of communication, symbol (icon), a special preschool.

Розумово відсталі діти, не маючи ні пошкоджень слуху, ні різких аномалій будови мовленнєвих органів, оволодівають мовленням значно пізніше своїх ровесників, що розвиваються нормально. Спеціальне навчання сприяє

збагаченню досвіду спілкування, формуванню комунікативних навичок, умінь відповідати на запитання, переказувати текст. Багато розумово відсталих дітей використовують допоміжні засоби комунікації. Через пошкодження центральної нервової системи вони не можуть говорити, але розуміють мовлення і з допомогою жестів, малюнків, піктограм, символів (в залежності від своїх пізнавальних і моторних можливостей) спілкуються з іншими.

Піктограма – це один із засобів розвитку зв'язного мовлення у дошкільників. Це знак, що відображає найважливіші пізнавані риси об'єкта, предметів, явищ на які він вказує, найчастіше в схематичному вигляді [2, с.50]. Як прийом психологічного дослідження піктограма вперше була запропонована в нашій країні в 1935 році Л.С.Виготським. Метод піктограми також розроблявся Д.Б.Ельконіним, Л.А.Венгером, Н.А.Ветлугіною, М.М.Подд'яковим. У 60-70 роки застосування даної методики розширилося. Актуальність використання піктограм полягає в тому, що мислення дитини розвивається через наочну і доступну форму. Даний метод використовували Д.Б.Ельконін і Л.Е.Журова для навчання дошкільнят грамоті, тобто використання наочних моделей для визначення звукового складу слова [1, с.51].

За кордоном (зокрема, в Польщі, Швеції, Данії, США тощо) все частіше вчать дітей не мовленнєвим засобам комунікації (якщо мовлення дитини недоступне). Наведемо деякі з них [3, с.119].

1. Піктограми – набір із 600 картинок розміром 10*10 см. Вони поділені на декілька категорій: люди, частини тіла, одяг, предмети, кухня, ванна кімната, їжа, овочі, тварини, іграшки, парк, погода, музика, спорт, почуття, професії, транспортні засоби, місця, дії, свята, особливості, положення в просторі, цифри, форми контакту. Піктограми чіткі, немає великої кількості зайвих деталей. На кожному малюнку є підпис, який інформує про значення цього знака.

2. Pictogram Communication Symbols Mayer-Johnson (PCS) – окремі поняття представлені у вигляді малюнків. Вони складніші піктограм, мають більше деталей, тому трохи точніші, ніж піктограми, ілюструють окремі поняття. Всього їх більше 3000, при чому деяким поняттям відповідають два різних малюнка.

3. Система знаків Блісса (Bliss System) – складається із близько 30 простих графічних форм, які, поєднуючись згідно суворо визначеним правилам, створюють символи окремих понять. Ця система дозволяє створювати висловлювання з урахуванням деяких граматичних структур (час, множина).

4. Данська система жестів, які наближені до природних, використовується в корекційних школах. Для комунікації з їх допомогою не вимагається особлива мануальна чіткість.

5. Система жестів Makaton – словник жестів, створений на базі американської мови жестів. Для використання цієї системи необхідне вміння добре себе контролювати і хороша координація рухів рук. На даний час словник містить 350 знаків. Вони підібрані після ретельного аналізу лексики, яка найбільш часто зустрічається в контактах з дорослими та дітьми, які відчувають значні труднощі в спілкуванні.

Німецьким спеціалістом Р. Лебом була розроблена така система, як вступ у комунікацію з не мовленнєвими розумово відсталими людьми. Система охоплює 60 символів (піктограм) з надрукованими над малюнками значеннями слів. В системі виділяються наступні розділи: загальні знаки взаєморозуміння, слова, які позначають якість; стан здоров'я, посуд, продукти харчування, предмети домашнього побуту, особиста гігієна, ігри і заняття, релігія, почуття, робота і відпочинок. Система застосовується у відповідності з можливостями дитини розуміти. Вона може знайти відповідний символ і передати його, а може тільки вказати на символ. Але недостатньо тільки показати символ, обов'язково слід вимовляти в цей момент слово, супроводжувати його жестами і мімікою [5, с.152].

Піктограми до розповідей та казок добре використовувати для розвитку зв'язного мовлення у дітей. Це сприяє розвитку вищих психічних функцій (мислення, увага, пам'ять, увага), активізації зв'язного мовлення, орієнтуванні в просторі, полегшує ознайомлення дітей з природою і з явищами навколишньої дійсності (дорожні знаки, екологічні знаки і т.д.). При використанні різних схем змінюється характер діяльності дітей: діти не тільки чують своє або звернене до них мовлення, але й мають можливість її «бачити». При складанні оповідань за картинками і піктограмами діти легше запам'ятовують нові слова не механічно, а в процесі активного використання.

Піктограми використовуються при переказі казок або невеликих оповідань. Переказ - більш легкий вид монологічного мовлення, оскільки він дотримується авторської позиції твору, в ньому використовується готовий авторський сюжет і готові мовленнєві форми і прийоми. Це в якійсь мірі відображене мовлення з певною часткою самостійності. Переказ літературних творів в дитячому садку відноситься до одного з видів діяльності на заняттях.

Використання піктограм у роботі з навчання переказу полегшує запам'ятовування твору, а за тим і сам переказ, з опорою на графічне зображення. Піктограми допомагають дитині розібратися в послідовності подій і вибудувати лінію подальшого розповідання. Етапи навчання:

1. Підготовка до переказу. На початку, необхідно враховувати вимоги до літературного твору: доступний і повноцінний зміст; чітка композиція; невеликий розмір; виклад простою, але багатою мовою; жанрова різноманітність. Не слід переказувати твір, не дослідивши його.

2. Перше читання тексту без установки на запам'ятовування і переказ. Воно призначене для цілісного емоційного і художнього сприйняття тексту дітьми.

3. При повторному читанні твору акцент йде на запам'ятовування з подальшим переказом (проводять безпосередньо на занятті з навчання переказу). Після повторного читання необхідно поговорити з дітьми за змістом, спираючись на навідні запитання. Питання повинні бути ретельно підібрані і поставлені так, щоб діти могли зробити аналіз прочитаного твору, осмислити зв'язки і зробити самостійні висновки. Мета бесіди - засвоєння змісту твору. У цьому допоможуть і наступні прийоми роботи над текстом: розгляд ілюстрацій, картинок; викладання в послідовності серії сюжетних картинок до розповіді, казки; виділення з тексту фраз до кожного зображення; знайомство з піктограмою, зв'язання піктограм із сюжетною картинкою, ілюстрацією; знаходження піктограми згідно тексту.

4. Після третього прочитання дітям дають можливість переказати текст, використовуючи піктограми. При

використанні піктограм у дітей формуються вміння замінювати персонажів заступниками (моделлю); передавати текст з опорою на предметне моделювання; вміння складати внутрішній план дій, формується мовленнєве висловлювання, вміння робити умовисновки; розвивається уява для складання моделі для самостійних розповідей [4, с.10].

Використання піктограм для переказу народних казок дуже допомагає в роботі з дітьми із розумовою відсталістю, тому що психічні процеси (мислення, уява) розвиваються тільки на основі різних видів сприймань і відчуттів. А значить, чим більше каналів сприйняття інформації педагог може задіяти, тим краще і швидше діти зможуть відчувати, проаналізувати і систематизувати в змістовному і мовленнєвому аспекті потік інформації, що надходить. Використання моделей (піктограм) краще починати зі знайомих казок: «Колобок», «Маша і ведмідь» (див.рис. 1), «Ріпка» і т.д.

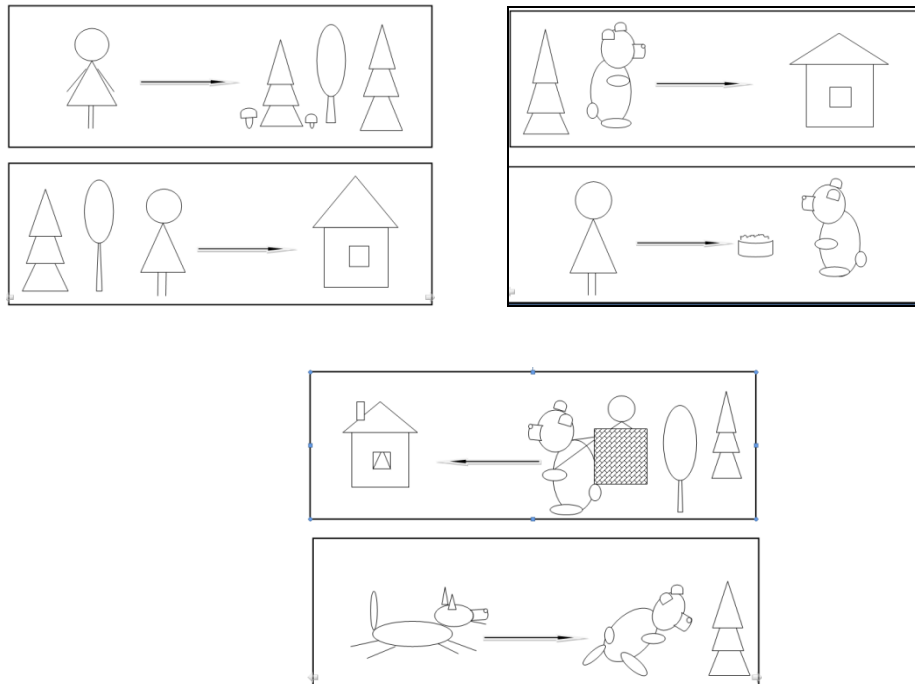

Рис. 1. Піктограми до казки «Маша і ведмідь».

Піктограми також можна використовувати для ігор: «Не зівай, потрібну піктограму піднімай» – педагог читає розповідь, а дитина піднімає піктограму згідно тексту; «Продовж розповідь» – педагог роздає піктограми, читає розповідь, а дитина продовжує, спираючись на піктограму; «Розстав правильно» – розставляють піктограми в неправильному порядку, читають розповідь. Потім пропонується правильно розставити піктограми. У разі утруднень – задаються питання; «Склади свою розповідь» – дитині пропонують піктограми і вона повинна самостійно скласти розповідь [2, с.52].

Можливість спілкування за допомогою допоміжних засобів комунікації має для осіб з розумовою відсталістю різноманітне значення. Вони можуть висловити свою думку, заявити про потреби, поділитися почуттями і емоціями. Завдяки цьому вони можуть також спитати про що-небудь, висловити протест, відмовитися. Коли діти чимось не задоволені, їм не потрібно застосовувати такі форми протесту, як крик, штовхання, апатія. Вони стають партнерами в діалозі, активно впливають на відносини з іншими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кудрова Т.И. Моделирование в обучении грамоте дошкольников с недоразвитием речи // Логопед в детском саду. – 2007. – № 4. – с. 51-54.
2. Расторгуева Н.И. Использование пиктограмм для развития навыков словообразования у детей с общим недоразвитием речи // Логопед. – 2002. – № 2. – С. 50-53.
3. Руководство по работе с детьми с умственной отсталостью: Учебное пособие / Науч. ред. М. Пишчек / Пер. с польск. – СПб: Речь, 2006. – 276 с.
4. Смышляева Т.Н. Корчуганова Е.Ю. Использование метода наглядного моделирования в коррекции общего недоразвития речи дошкольников // Логопед. – 2005. – № 1. – С. 7-12.
5. Шипицына Л.М. «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта. – 2-е изд., перераб. и дополн. – СПб: Речь, 2005. – 477 с.